

AMICULU FAMILIARU

DIURIU BELETRISTICU SI ENCICLOPEDICU-LITERARIU CU ILLUSTRATIUNI.

CONSCIINTȚA LATINITATII INTRE ROMÂNII

DIN SECOLII TRECUTI.

Conferința rostită la Ateneu de V. A. Urechia.

(Urmare.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Am luat parte la congresul internațional de științe etnografice din Paris din 1878. A! nu pe comptul bugetului țerei! — (Aplause). În ședința de Mercuri 17 Iulie 1878, în fața unui public imens, în marea sală de la Trocadero, sub președinția ilustrului D Torres-Caicedo, ministru plenipotentiaru de la Salvadoru, am ținut o conferință despre *Românii din Istri'a*. În preambulul cuvântării mele am imputat Franciei ignoranța ei despre țera noastră, a unui popor frate. Eu le diceam... Ce le-am disu este trecutu în »Darea de sēma« a ședinței, făcuta de stenografi'a oficială a guvernului francesu. Ța ce le diceam:

D-în Urechia, delegatu alu Bucuresciului. Dōmnelor și domnilor, în acestu secolu, cându unu Livingstone mōre explorāndu Afric'a centrală, și cându se sacrifica vietii omenesci cautāndu-se, în gheturile eterne ale polului, pamēturi nelocuite și netrebuințose, — nu este asia că e unu fenomenu straniu acel'a de a constatā, că exista inca în Europ'a popōre necunoscute, inaintea căror'a știința se opresce, totu atātu de incurcātă că dinaintea poporului Niam Niam alu lui Schweinfurt?

»Nu exagerez de felu, constatū numai unu faptu. Este în Europ'a câte unu colțu de pamentu, unu adeveratu *terra incognita*, și câte unu micu popor, alu cărui nume a remasu necunoscutu marei majoritati a etnografilor. Și, că se vorbescu numai

de poporulu romānu, cărui'a apartiēnu și cu care impartășescu dorerea unei nedreptăți recente, (*pierdereā Basarabiei*) nu este ōre regretabilu pentru știința de a constatā, că e inca asia de pușinu cunoscutu, cu tōte lucrările importante ale barbatiloru eminenti francesi și de diferite alte naționalități?

»Iubescu Franci'a, și de doi ani i am incredințiatu totu ce pōte unu omu se iubēca mai multu: copii sei; știu, de alta parte, cătu i-i datorim, și ieri inca o spuneam în câteva cuvinte incoherente, dar' ce iesiāu din inima. Cu tōte acestea, dōmnelor și domnilor, dati-mi voie, de vreme ce suntemu în societate științifică, se me plāngu în potriv'a unui mare numeru din ōmenii de știință ai Franciei. Nu este asia că în Franci'a, dupa ne-numerate lucrări deja publicate, dupa resboiulu de la Crimea, cărui'a datorim Basarabi'a, multiemita cărei'a am reinceputu a traī, — că-cī sângelui francesu versatu la Crimea datorim Basarabi'a și pōte chiar' dreptulu de-a vorbi în numele țerei mele în fața acestui areopagu alu Franciei, — nu este asia că în Franci'a, cu multu dupa resboiulu de la Crimea, în 1876, și intr'un'a din cele mai repute reviste, s'a potutu ceti, sub semnatur'a unui barbatu ilustru, acestu naivu adeveru: că *Valachi'i și Romāni'i au aceleasi obiceiuri și aceasi limba*, — că și cum ar' fi fostu vorb'a de două popōra diferite?

Dlu Ed. Madier de Montjau. Cum se chiama ace'a revista?

Dlu V. Urechia. Revue des Deux-Mondes! — Erá vorb'a de unu articulu ce tractá despre legatur'a drumurilor de fieru ale Ungariei, Transilvaniei și României.

»Unu altu diariu mare din Paris, càrui'a, fàra indoiala, i-i datorimu o adênca recunoscintia, cà-cí a pledatu multa vreme caus'a dreptatiei, caus'a româna, — si càrui'a de asta-data, datí-mi voie a nu-i pomení numele; — unu mare diariu din Paris, acum câtí-v'a ani, anuntîndu cà Guvernulu românú sî-a procuratu unu bastimentu, scriá cà a fostu adusu pe Dâmbovití'a adeca unu micu rîu ce strabate Bucuresciulu si pe care poporulu românú l'a prea poetisatu, si dice in acêta privintia:

Dâmbovití'a apa dulce
Cine bea nu se mai duce!

»Numitul diariu adaogà, cà multimea alergá pe cheulu acestui *fluvíu* spre a salutá noulu bastimentu de resboiu. Acést'a e totu-un'a, cum s'ar' face sè se urce unu bastimentu cuirasatu pe pè-reulu depe strad'a Bacu a d.-nei de Staelu.»

»Tóta lumea cunósce uvrágíulu voluminosu intitulatu: *Cahier d'une élève de Saint-Denis, cours d'étude: comp'ect gradué.* De siguru, cà dómnele l'au avutu vreo data in mâna. In alu doisprediecelea volumu alu acestui cursu, autorulu, unu profesor alu invetiamentulu secundaru francesu, predá ficeloru Galiei, — admirabila intentiune! — filologi'a limbiloru europene. La rubric'a idiomeloru neo-latine, nu uitá se pomenésca si pe românú sêtu valachu. Ace'a-ce spune inse asupr'a diferiteloru dialecte ale acêstei limbi, este cu totulu necunoscutu de Români.

„La pag. 236 dice:

„Limb'a Valacha se póte impartí in mzi multe dialecte:

„1. *Valacho-Moldava, ce se vorbesce in Valachi'a si Moldavi'a.*

»Acêta limba, noi o numimu curatu: româna.

„2. *Macedo-valacha, intrebuintiata intr'o parte a Ungariei.*

»Autorulu pune Macedoni'a in Ungari'a!

„3. *Ventro-valacha, ce se intrebuintieza la nordulu Danubiului.*

»Acestu dialectu nu se póte gasi in nici-un'a din tierile locuite de români. Póte cà acêta idee a fostu ast'feliu data autorulu de càtra printíulu de Ligne, care scriá acum unu secolu, vorbindu de femeile române:

„Sar' fi potutu scuti se aiba atâta pântece. E atâtu de trebuintiosu pentru o frumsetie in ace'a tiera, încátu o muma mi-a cerutu iertatuine pentru cà fica-s'a nu aveá inca. O se aiba incurêndu, i-mi dise ea, cà-cí acum e rusine; e drépta si subtire cá o papura.

»Veti scusá, dómneloru, pe româncile de-acum unu secolu; ele sacrificáu modei. . . I-si trageáu câtv'a la neamu. (Rîsete).

»Éta totu ce am potutu gasi pentru a justificá dialectulu *Ventro-valach* alu autorulu cîrtiei in cestiune.

»Déca nu mi-ar' fi téma cà abuzezu de rabdarea d.-vóstre, v'asiu spune cà autorulu »etnografiei române din 1870« merge mai departe; spre a probá latinitatea limbei române, o compara cu cele l'alte limbi surori, cu limbile latina, francesa, italiana, spaniola, portugeza, etc. . . . punêndu sub ochii eleviloru sei *Pater noster* tradusu in tóte acêste limbi:

„*Latinu.* Pater noster qui est in coelis, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum. . .

„*Francesu.* Notre père qui êtes aux cieux, que votre nom soit sanctifié, que votre règne vienne. . .

„*Italianu.* Padre nostro che sei ne'cieli, santificato sia il nome tuo, venga il regno tuo. . .

„*Spaniolu.* Padre nuestro que estas en los cielos, santificado sea nombre tuo. . .

„*Portugesu.* Padre nosso que estais nes ceos, santificado seja o vosso nome, venha a nos vosso regno. . .

„*Romanu.* Bap. nos chi est n'îls tshels, fat savet vegua nom teis, regna naun pro, reginom teis. . .

„*Valah.* Oczé nashe ishe ieszi na nebesse nasvetisse sine tuoye napredit tzarstuo tuoye.

Totu romanu. Dabodet nalya tvaya jako na nebessi y na zemli, etc (*Universalu hohotu de risu*).

»Fàra indoiala, intentiunea e laudabila, dar' a-siu vrea se fie aci vr'unu rusu, cà se auda traductí'a ce s'a facutu *Tatalui nostru* in românesce. E curatu *Tatalu nostru in rusesce*. Totusi, autorulu nu se sfiesce a sustiène perfect'a asemenare a limbei române cu cealalalte limbi neo latine. (Rîsete).

»Si cu tóte astea, de la a dóu'a jumetate a secolului alu XVII-lea, *Propaganda fide* a facutu sè se publice de càtra episcopulu Vitto Piluzio, unu catehismu pentru Români, din care autorulu ar' fi potutu se iée traductiunea *Tatalui nostru*, in limb'a curatu românesca.«

*

Pe cându budgetele veciniloru platiáu reptile etnografice, cà se dovedésca cà Români nu suntu latini, inim'a mai de frate a francesului sustieneá acêta latinitate, dar' vai! ignorantí'a nimiciá, bun'a intentiune.

Acêta ignorantia a francesului despre noi, cutezám in 1878, cum vedíurati, a o semnalá la Congresulu etnograficu din Paris, chiar' in presentí'a a cătorv'a mii de francesi literati, adunati in imens'a sala Trocadero. Si acêta adunare mare, dice »Stenografi'a oficiala,« nu se superá, (cà-cí sciá cà imputarea nu veneá de la unu neamicu) ci din contr'a, me aplaudá. ¹⁾

Nu totu-de-u-n'a strainulu ne ignorá ast'feliu. La scirile ce mergeáu in Europ'a apuséna despre victoriile lui Mihaiú Vitézulu din Ardélú, in »Avvisi« se diceá: *Ce e de mirare cà Valachii suntu viteji? Au nu suntu ei Romani?*«

¹⁾ Congresu International des sciences ethnographiques dice:

„Numerate semne de aprobatiune. Aplause. — Numerosi membri ai congresului i-si parasise locurile spre a merge se felicite pe dlu V. A. Urechia, asia cà siedintí'a pentru unu momentu este suspendata.»

Totu viteji'a o teniloru români facu pe Mari'a Teresi'a se le dee flamur'a cu inscripti'a: *Virtus Romana rediviva*

*

Pentru ómenii de sciintia ai Europei, scrierile lui Cantemiru, in latinesce, au fostu o minunata scóla, unde au potutu ei, in secolulu alu XVIII-lea, invetiá cev'a despre latinitatea Româniloru. — Dar' se revenimu la noi.

*

Consciinti'a latinatatiei, imboldita de nedreptatãle dilei, cadãta in principate, ia in Ardélu, unu momentu unu avèntu care o impinge pâna la erorile esageratiunei. Petru Maioru, cá se probeze purulu sãnge de latinu din vinele nóstre, inventéza doctrin'a cá *Dacii au peritu* toti in resbóele cu Traianu. Patriotismulu scólei de la Blasiu a potutu fi sfaditu uncori cu *s'vint'i'a*, dar' nici-odata cu interesele nobile ale Nationalitatiei.

*

In Moldov'a consciinti'a latinatatiei nu este innadusita de domni'a fanariotica. Jacobu metropolitulu cere, cá in scól'a domnésca sè se invetie latinesce, cá-cã fãra acésta invetiatura pe care adi o respingu domnii patroni ai scóleloru reale „*nu se póte împodobì limb'a moldov nésca.*“

Primele nóstre càrti didactice cuprindu urme necontestate ale existentiei consciintii latinatatiei. Vedeti, buna-óra, o simpla carte de *aritmetica* tiparita de Anfilohie Hotiniulu la 1795 Decembrie 11. — Ilustrulu autoru cercetéza mesurile de intindere romãne, francese, etc. si le comparã cu cele romãnesci. »Este o minune cum s'au pazitu intr'acésta tíera a nóstra o mesura atãtu de vechia (cea romãna) potrivindu-se cu mesurile lui Vespasianu imperatulu. A Parisulu vine marita aprópe cu dóue degete decãtu acést'a a Romei, ér' a nóstra intocmai. Apoi nu este de mirare, cá *noi suntemu mai latini cá francesii.* . . .

Si cá se probeze odata mai multu acést'a, adaogã cá dintre tóte némurile, cari se tragu de la latini, numai némulu nostru a pastratu, la norodulu de josu cifrele romãne, crestare in rabójele s'ale, ér' francesulu si italianulu numai déca invetiá carte le scie acele cifre.

*

Intréba, dice D. Lejeanu, multu regretatulu geografu francesu, intréba la Constantinopolu pe unu arménu de ce nému este? Elu 'ti va respunde: — Suntu crestinu!

Pe Consciinti'a nationalitatiei s'a supr'apusu *religiúnea* si a inadusítu-o.

Nu asiá este cu Români, chiar' si cei mai agramati.

Unu vestitu cercetatoriu francesu alu etnografiei peninsulei balcanice intrã intru-o di, acum 25 de ani, in localitatea „*Calarii*“ din Macedoni'a. Ací intãlnesce unu mãndru flãcãu pe care-lu intrebã in greceste: cum se chiama satulu?

— *Nu sborimú greceste; respunde flãcãulu Sboreste aromãneste!*

— Ce neamu esti d.-t'a, déca nu esti grecu?..

— Io hiu armãnu. . . .

— *Esti armeanu?*

— *Nu vrute óspe (adeca iubite amice)* dice cu mãnia *Eu hiu armãnu . . . hiu dela Rom'a.*

Si acelu tieranu macedonianu, care 'si aperã cu necasu originea, habaru n'aveã unde vine Itali'a! . Totu asiá patí la Mezzov'a (Amincio) si Saracu!

Suntu cãtiv'a ani, Governulu Austriacu a rãnduitu o comisiune etnografica, care se catagrafizeze diversele natiuni din imperiu. Acésta comisie de catagrafie, in Istri'a, la indemnulu slaviloru voise se inscrie intre slavi pe Romãni din *l'alea arsa* . . . Consciinti'a acestui micu poporu de-acolo se revoltã si Valearsenii strigã cátra comisiune:

»Nu suntemu slavoni. . . *Noi govorim romanesco adeca graimú romanesce.*

Graimú romãnesce!

Éta vechiulu strigatu de recunóscere a Romãniloru, de la finele secolulu trecutú incóce.

In secular'a lupta cu lumea slavica, ce descãntecu ne-a departatu dela ea si a împiedecatu contopirea nóstra in acésta simpatica rasa, de o religiune cu noi?

— *Graiulu romãnescu!* Sérbu, Cavaleru Stamatí. Gonata Nacu. . . au scrisu, o scim, si in Rusesce, in mijloculu Basarabiei, cá neamulu Moldovanescu, Muntenescu si Ardelenescu este de la Rom'a. . .

In lupt'a din urma seculara si ea, cu fanariotii, Grecii puternici de puterea ce dá superioritatea de cultura, n'au isbutitu se faca macaru se *mijasca* consciinti'a latinatatiei in poporulu romãnu. . . . Departe a ne invetiá ei grecii se scimú *gre-sce*, i-am romãnisatu noi pe ei. . . Cãte-odata Romãnulu impacientatu, pune pe fanariotu calare deandósele pe calu si-i dice:

»Di grecule *hi calu murgu la fòntãn'a Bordei!*«

Ér' greculu striga: Caimeni! *Allogo morgo sto fuintina Porti!* (E. Kogaln. p. 255).

In tẽmpulu resboiului Austriei cu Napoleonu III, pentru pastrarea Lombardo Venetiei, unu osteanu romãnu din Ardélu, scrie parintiloru sei din Rosnovu, unu satu de lãnga Brasiovu:

— »Tóte cá tóte, tata cinstite. . . . Numai cu draga inima noi nu'ne potemu bate cu némulu de pe aici, cá-'su totu de-ai nostri, cá dicu cá si noi: pâne, carne, casa, mama, cruce. . . Nu am aflu pâna acum din ce tẽmpu dór' au venitu némulu acést'a din Ardélu tocmai pe aici, dar' cauta se fie din vremi departate, cá si-au stricatu reu limb'a, de n'o pricepu eu bine de totu. . . « (lungi aplause).

Audíti? . . . Italianii suntu Romãni din Ardélu, cari si-au stricatu limb'a. . . dar' totu Romãni au remasu! . . .

Sfãnta ignorantiã, dar' puternica vóce a consciintiei latinatatiei nóstre! . . .

A! gratie tie, conscientia latina, Vacarescu suspiná dupa diu'a cându »Corbulu sermanu ér' aquila s'o face, si ori ce remãnu va fi Romanu, mare 'n resbelu si in pace!«

Gratie, tîe, moldovenii și muntenii au renunțiatu la provinciile lor și au devenitu o natiune;

Gratie, tîe, țierile cari la 1848, in parlamentulu francesu, nu li-se diceă macaru pe nume, ci le chiamă unu oratoru la Moldachie et la Valachie, devenira, prin viteji'a braçului osteniloru nostrii, România, un'a și nedespartita, adi neignorata de nimeni.

In tîmpulu resboiului dela Plevn'a, de pe tiermii Mansanaresului, izbucni prim'a vîoce de recunoscere de cătra fratii latini, a latiniloru de la Dunare. Țta ce scrie intr'unu jurnalul spaniolu: Esperanti'a: — »Nîmulu nostru cătu de numerosu este, lumea intrîga scie. Mam'a nîstra cea vechia multe copilitie a fostu avutu; multe gospodarii, unele mai norocite, altele cum a datu bunulu Domnedieu s'au nascutu din maritarea lor.

Fetiti'a cea negritiîsa, cu ochiulu că carbunele, cu inim'a de jaraticu, cu jaluzi'a și dragostea in sînu, a capatatu de zestre țiarin'a dintre Pirinei și strîmtîrea Arabului Noi suntemu fetiorii, mosceni-torii ei drepti.

»Peste munti traiescu copilasii altei fiice; ei sîmîna cu noi la chipu și la mîndrie, fruntea loru privita-i de lumea intrîga, ochii loru limpedi că ceriulu celu albastru suntu icôn'a inimei lor; vîcleni'a nu incupe in vorb'a lor, că in acei'a a nîmului care umbra și multu a umblatu se inșiele pe sor'a cea mai mare. Serman'a de mam'a ei! tîote fetele le-a maritatu cu mai multu sîu mai puçinu norocu; numai pe acîst'a mai mare n'au potutu o gospodari. Dupa mîrtea s'a, acîst'a s'a căm datu in dragoste cu straini vitregi, cari au cautatu se-o inșiele. . . Dar' acum s'a intieptitu! E tîenera și frumîsa; țiarini aurite dintre Adriatic'a și marea Mediterana suntu zestrea ei; bunu e D.-dieu!

»Dar' îre numai 3 fete se fi eșitu din cas'a mamei nîstre de la Tibru?

»Vîntulu ce bate despre resaritu aduce, de o sîma de luni, nisce vorbe de resboiu de vitegi, care par' că nu suntu straine urechiloru nîstre. Ce e pricin'a îre că le audimu cu tîote vijeliile și vaetele furtunei care a napaditu de-o sîma de vreme peste noi?

Pricin'a? — Care omu, cu inim'a sfasiata de dorere chiar', pîote se oprîsca de-ajunge la inima glasulu unei rude iubite? Care inima pîote sîe in chida asi'a de multu in durerea s'a, că la vestea ce i-ar' dă cinev'a, că sor'a cea pierduta și de atît'a amaru de vreme uitata s'a aflatu, că traiesce; — care inima dicu, ar' poteă inadusi o bataie de bucurie?

»Spanioliloru! Sor'a nîstra cea pierduta este *Romîni'a!* (*Frenetice aplause*). Nu e de mirare, că glasulu seu a potutu strabate pîna la noi preste atîti'a munti și atîtea țieri, că-cî ea vorbesce in limb'a nîmului nostru, că-cî *curcanii* sei graiescu glasulu loru puternicu, care spune lunei intregi numele țierei.

Poterea graiului nationalu a fostu cofundata de unii, cu insasi conscienti'a nationalitatii. Acîst'a este inse distinsa și mai tare decătu insasi limb'a.

Dă: slavismulu a coplesitu pe a locurea, in Dalmati'a, in Istri'a, in Moravi'a, limb'a romîna; dar' intrebati pe vechii ei vorbitori din acele parti, ce neamu suntu? ei ve voru raspunde: suntemu Vlahi sîu Mavro-Vlahi îr' nu slavi! (aplause).

Sultanulu Amuratu a socotitu că va face Turci din romîni, poruncindu-le se nu mai graiesca nici prin casele loru limb'a romînesca, nici sîe se serve de acîsta limba prin beserici. Romîni au continuatu a grai romînesce, atunci Amuratu, intr'o singura di puse de taiă limb'a la 25.000 de romîni parinti de familia. Dă! copii acestor'a au invetiatu a vorbi turcesce, dar' pîna astadi ei totu romîni au remasu și in limb'a turca romîni se proclama. . . (vii aplause). Consciinti'a originelor a convinsu pe tiranulu Amuratu.

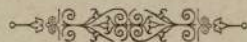
Vedeti ce facu Ungurii peste munti: ei nu voru se remaie in urm'a conationalului loru Amuratu, și ei prin tîote legile lor (dîora că inca n'au hotarîtu se taie turcesce limbile romînilor betrîni) facu resbelu limbei nîstre. Societatea loru de maghiarisare, dispunîndu de fonduri puternice, le va resipi in zadar: conscienti'a romanismului va triumfă de tîote piedicele, ce se punu preste Carpati in calea desvoltarei nationale. (aplause prelungite).

Cine este amiculu limbei romîne, acel'a este amiculu nostru. Gresita politica a urmatu și urmîza vecînicu cei care combatu limb'a romînesca.

Astadi limb'a nîstra e studiata și iubita nu numai in țierile latine, dar' și in cele germîne. Filologii Romîniei suntu numerosi și illustri in Germani'a și barbati că Emilu Castelar, Quintana, Gubernatis, Roque-Ferrié etc. au adusu, prin lucrările lor, omagii, frumsetiei și vitalitatii acestei limbi. Apoi astadi mai potemu îre a ne teme, că sub apesarea impregiurariloru momentului s'ar' potî nabusi conscienti'a nîstra nationala? Nu! și noi, că zidurile acestei aule in secolii viitori, se strigamu din tîote poterile pieptului nostru:

Suntemu romîni!

Apartînemu marei și nobilei rase latine! (Aplause lungi și repetite. Membrii Ateneului incungîiura pe oratoru și-lu felicită caldurosu).

Linu 'mi trece. . .

Linu 'mi trece prin gîndiri
Dulce resunare;
Mergi alu primaverei cîntu
Mergi in departare.

Mergi la casa, unde vedi
Flîre lînga flîre;
Și o rosa de-i vedeă,
Spune-i: salutare!

(H. Heine.)

JOSIF POPESCU.

Odorulu celu mai scumpu.

CANTARÉȚI'A.

— Novela. —

(Urmare.)

III.

Nici-odata nu-lu vedîuse nime pre consilieriu de comerciului furisîndu-se asîa seriosu sî tristu, cî in momentul cîndu se despartî de doctorulu Lange lînga palate. De alta-data mergea elu voiosu sî sprintenu, sî cîndu salutî cu celu mai dulce surisu tôte copilele sî nevestele sî sînguiî cu barbatii sî le spuneî feliu de feliu de noutati, atunci n'ar' fi credîutu nimene cî numera 60 de ani. Sî aveî totu dreptulu se fie voiosu; sî-au fostu adunatu o avere frumusica, se puse pe odichna cu soçi'a s'a in B. sî traîî in veselie sî bucurie din anu in anu. Elu avuse unu unicu fiuu, carele avea se faca carier'a domnului betrînu sî se perfectioneze in comerciulu, asîa voiî betrînu, fiulu inse numai visî sî music'a î-i erî totulu, negotiulu tatane-seu erî pentru elu o ocupatie prea de tôte dîlele. Betrînu avea unu caracteru aspru, de asemene sî fiulu; parintele se mîniî lesne, asemene sî fiulu, deci nu-i mirare, cî nu potura traî la olalta. Cîndu ajunse fiulu vîrst'a de 20 de ani, atunci erî betrînu de 50 de ani sî asîediîndu-se elu pe odichna doriî cî fiulu se-i fie urmasiî in comerciulu. Indata inse se schimbara tôte, cîci intr'o frumosa nôpte de vîra disparî fiulu intovarasiî de nîsce note pentru piano, trecî in Angli'a sî trimise acasa vestea, cî pleca la Americ'a. Consilieriu de comerciulu î-i dori calatorie buna sî cu norocu sî plecî la B... Cîndu gîndiî elu cîte-odata la bufonulu musicalu, cum 'lu porecleî elu pre fetiorulu seu, i-se incretiî adese fruntea, cîci elu 'lu rogase, cî se nui-se mai arete inaintea ochiloru sî nici nu se potî sperî, cî fiulu se întorca cîndu-va nepoftitu. Cîte-odata i-se pareî, cî totu-si a facutu o mare negliobie voindu se-lu silîsca la carier'a comerciala, dara tempulu, societatea sî vîcea cea buna î-i alungî cugetarile triste; elu o ducea totu in voie buna, sî de voiî cinev'a se-lu vîda veselu, apoi n'avea decîtu se se primble intre 11 sî amîdi-di pe strad'a cea larga. Acolo siguru cî intîlniî unu barbatu inaltu, uscatiîsu imbracatu dupa mod'a cea mai nôua, cu o lorgnetă in ochiu sî unu biciu in mîna; portarea trupulu lui e atîtu de mîdiîsa, cî nu se pré invoiesce cu perulu lui celu suru; elu saluta in tôte partile, stî in totu momentulu loculu, vorbesce continuu, ba cu unulu ba cu altulu, ventura cu mînele, acest'a este consilieriu de comerciulu Bolnau.

Asta-di inse erî elu cu totulu altu-feliu. Nu destulu cî-lu iritase istori'a asasinarii Bianettei, dar' cuvîntulu doctorulu î-i trecuse prin întregu trupulu. „Bolnau esclamase Bianett'a inainte de ce lesinî. Numele lui propiu, numele lui onestu l'a fostu rostitu ea sub nîsce impregiurari atîtu de fatale!“ Genunchii lui tremurau sî mai cî nu poteî stî, capulu î-i cadîu pe peptu plinu de grigiî sî gînduri grele. „Bolnau“, cugetî elu, consilieriu regescu

de comerciulu? Sî apoi inca nu dî dîmne, se mîra cântarîtu sî copil'a 'si descoperere secretulu ei, sî apoi se afle directorulu de politie impregiurarile mai de-apîpe ale omorului sî cuvîntulu fatalu! Ce n'ar' potî atunci deduce unu juristu verîsatu dintr'unu unicu cuvîntu, mai alesu incuragiîtu de ambitie, cî se-si arate agerimea mintii in o asîa cauza celebra?“

Elu lorgnetî desperatu pușcari'a, care se vedeî in departare. „Acolo, — 'si cugetî elu, — vei merge domnule Bolnau din deosebita gratie pe mai multi ani.“ Elu respirî greu, de ace'a largî cravat'a dara tresariî inspaimentatu; nu erî ôre aice loculu, unde se lîga gîtu cu legatîre de cînepa, nu erî acest'a loculu, unde spaîa inghiatiî trupulu pentru totu-de-a-un'a?

De 'lu intîlniî unu cunoscutu sî-lu salutî, atunci cugetî: Cunîsce dejî afacerea si-mi dî de intîlesu, cî-i bine informatu. De treceî altulu fara se-lu salute, atunci i se pareî siguru cî nu voiesce se-lu cunîsca, cî nu voiesce se-si pateze bun'a reputatie conversîndu cu unu ucigasiu. Nu lipsiî multu sî elu sînguru ar' fi credîutu, cî este ucigasiulu sî neci nu poteî fi de mirare, cî incungiurî politi'a, cîci lesne 'lu poteî zarî directorulu pe ferîstra sî se-lu chîame la sine dicîndu-i: „Amice, fiu bunu sî te ostenesce in susu, cî amu se-ti vorbescu cîte cev'a!“ Elu tremurî chiar' acum'a sî faciî i-se incretiî cî la unulu ce se scie culpabilu sî acest'a numai la ide'a, ce cinev'a l'ar' potî crede acusatî prin ultimulu cuvîntu alu cântarîtei. Apoi cugetî elu, cîtu de reu î-i face lui o astu-feliu de iritare; plinu de nelinîsca se uitî elu la ochiurile de ferîstra sî voiî se le numere sî asîa se se linîscesca, dara casele sî stradele saltîu impregiuru-i, clopotniti'a se pareî, cî plecîndu-se 'lu salutî ironicu, o grîza nebuna 'lu apucî, elu alergî pe strade pâna ce ajunse acasa, unde cadîu josu de osteneîa sî cum 'si venî in fire indata întrebî, nu l'a cautatu vre-unu servitoriu de politie.

IV.

Doctorulu de medicina Lange afî la visîtu de sîra pe bolnav'a s'a cu multu mai bine decum se acceptase, se asîdiî lînga patu sî incepî se vorbesca despre nefericitulu casu. Ea sî-au fostu spriginitu braçiulu de perine, era frumosulu ei capu se odichniî pe delicat'a-i mîna. Facîa ei erî inca fîrte palida, dar' se parî, cî chiar' slabitîunea o inzestreza cu nôue gratii. Ochiulu ei negru nu perduse nemica din acelu focu, nemica din ace'a espresie, care 'lu farmecî pre doctoru dejî de pre scena, de-si elu nu se prea interesî sî trecuse de ani in cari fantasi'a supînesce frumseti'a. Elu trebuî se-si marturisîsca, cî arare-ori vedîuse unu capu atîtu de frumosu, o faciî atîtu de incîntatîre; trasurile feçi de-sî erîu regulate totu-si producî prin impreunarea sî armoni'a loru unu farmecu, a carui cauza nu o cunîscî elu lungu timpu; dara acest'a cauza se

descoperi privirei psihologice a medicului și ea eră ace'a nevinovatie a inimei, ace'a nobilitate a naturei, care infrumșetia trasurile virginale cu-o lumina neasceptata.

„Mi se pare, că-mi studiezi fața dle doctoru,” duse cântarétia zimbindu; „D.-ta șiedi asia de tacutu și pre gânduri, te uiti la mine tinta și paremi-se, că ai uitatu de totu ce întrebasesm. Asia-i, că grozave lucruri 'și colportéza orasiulu despre nenorocirea mea?”

„Trebuie numai decatu se audi tóte acele presupuneri nebune, ce le scornescu ómenii fara ocupare și le colportéza apoi mai departe? Chiar' acum'a cugetamu, catu de curatu ti se oglindescu sufletulu in fața; d.-t'a ai o consciintia fara mus-trari, deci ce-ti pasa de judecat'a ómeniloru?”

„Esti advocatu” respunse ea, „d.-t'a vréi se scapi de mine cu vorbe frumoșe. Pe mine se nu me atinga gur'a ómeniloru? Care copila onesta se póte desface de societatea, in care traescu și se dica, că-i egal de gur'a satului? Ori póte credi d.-t'a, adaogă ea mai seriosu, că findu-că apartienu unei bresle, in care n.mene nu pune multa incre-dere, de ace'a nu me voiu interesá de gur'a lumei? Asia-i că me tii de fórt frivola?”

„Te asigur, că nu; eu amu auditu totu-de-a-un'a numai vorbe bune despre d.-t'a domni-sióra Bianetta, despre traiulu d.-t'ale tacutu și re-trasu și că 'ti dá unu tonu siguru in lume, de-si esti singura și espusa la multe cabale. Dar' spu-ne-mi de ce voiesci se affi, ce vorbesce lumea? Eu cá medicu constatezu, că astu-feliu de noutati 'ti strica.”

„Rogu-te d.-le doctoru nu-mi face atát'a ne-casu” duse ea, „eu o cetescu in ochii d.-t'ale, că lumea nu me vorbesce bine, și nesiguranti'a ast'a este pentru mine multu mai periculósa decatu insu-si adeverulu.”

Motivulu acest'a 'lu affa doctorulu de me-dicina de convingatoriu, căci și in absentia lui poteá se-i spuna vre-o femeia limbuta lucruri mai uritióse decatu chiar' adeverulu.

„D.-t'a cunosci ómenii de aici” duse elu, „B fi unu orasiu marisóru, dara tocmai la o ast'feliu de ocaziune se vede, că locuitorii lui séména multu cu mahalagii limbuti. E adeveratu, orasiulu vor-besce de d.-t'a și neci nu-i mirare, inse fiindu-că nimene n'are date sigure, apoi 'și forméza fie-ca-rele câte și mai câte istorii bizare. Asia d. e. se dice, că masc'a barbatésca, cu care ai vorbitu la reduta, a comisú crim'a și erá unu...”

„Da dù vorb'a la capetu,” duse cântarétia curiósá, spune finea.

„Se fi fost' unu vechiu amantu, care te-a iubit in — in unu altu orasiu și a vrutu se te omóre din gelosie.”

„Aste se vorbescu de mine! neferit'a de mine!” strigá ea plina de dorere și lacrimeluciu in frumosii ei ochi; „catu de crudi suntu ómenii fața cu-o sermana copila fara aperare și ajutoriu! Inse finesce vorb'a d.-le doctoru, te juru pe toti

D.-diei! Mai suntu și alte lucruri, cari inca nu mi le-ai spusu; in care orasiu ducu ómenii că eu...”

„Signora, eu credeámu că ai mai multa po-tere,” duse Lange ingrigitu de iritarea bolnavei s'ale.

„Intr'adeveru 'mi pare reu, că ti-am spusu și atát'a; nu-o faceám, dara m'amu temutu că me voru preveni alții nechiamati spunendu-tim ulte verdi și uscate. Cântarétia 'și sterse indata lacrimeluciu.

„Voiu fi liniscita că unu copilu me voiu bu-curá, că și cându ómenii ce me condamua mi-ar' fi strigatu de mii de ori bravo, numai vorbesce, iu-bite doctore.”

„Ómenii vorbescu nerodii” — duse elu necagitu. — „Asia se vorbesce că, cându ai aparutu dauna-di in Othello, erá in un'a din logile de rangulu an-táiu unu conte strainu; acest'a dice că te cunósce și te-a vedíutu cu vre-o doi ani inainte in Parisu intr'o cas'a de reputatie rea. Dar', pentru D.-diu, devini din ce in ce totu mai palida...”

„Nu-i nemic'a, numai că lumin'a candelai cade cev'a mai slabu; prourméza, prourméza!”

Acést'a fama remase restrinsa la inceputu la cercurile prime, mai apoi inse se latí ea și in pu-blicu și intemplându-se și nenorocirea acest'a, apoi ómenii le imбина pe améndoue și ducu, că ucigasiulu d.-t'ale și relatiile-ti de mai'nainte ca-lauséza la cas'a tarifata din Parisu.”

Pe tómpulu istorisiréi schimbasesc pe fața bolnavei cea mai profunda paliditate cu-unu rosiiu ardítoriu. Ea se redicasesc mai in susu cá și cându ar' fi voitu, se nu scape neci unu cuvintíelu din acést'a istorisire inspaimentátore; incremeniti și ardítori tinea ochii tinta la gur'a medicului, ea abié respirá, inim'a ei se pareá că a incetatu se bata.

„Acum'a-i sfêrsítulu,” strigá ea cu-o privire durerósa spre ceriu, éra din ochii ei curgeáu lacri-mele de aur. De ar' audi elu aceste, atunci cine scie ce-ar' face in gelosi'a lui. Of, de ce n'amu moritu ieri! m'asiu fi intálnitu cu bunulu meu tata și maic'a-mea dulce m'ar' fi mângaiatu pentru sar-casmele acestoru ómeni crudi!”

Doctorulu se mirá audíndu aceste vorbe pro-blematiche și tocmai voia se-i dica cuvinte de mân-gaiere și alinare, cându se deschise usi'a cu sgo-motu și intrá unu tóneru inaltu. Fața lui aretá o rara frumșetia, dara erá intunecata de-o inda-ratnicie selbatica, ochiulu lui se roteá, peru-i ne-pusu in ordine cadeá pe fruntea lui. In mâna tinea o fruudia de note invalatacita și vénturá cu ea prin aeru, cá și cându ar' jocá vre-unu rolu, in-ainte de ce respirá spre a vorbi. Vedíndu-lu cântarétia tîpá grozavu și doctorulu credíu la inceputu că de spaima, dar' erá de bucurie, căci o zimbire dulce se ivi pe buz'a ei, ochiulu ei luciá la dînsulu prin lacrimi. „Carlo! strigá ea, „Carlo! in fine vii, cá se vedi cum me affi!”

„Miserabila!” strigá tónerulu intindéndu bra-çiulu cu notele invalatacite spre dîns'a. „Incetéza cântecu-ti de sirena, eu vinu se te judecu!”

„O Carlo!” 'lu intrerupsé cântarétia cu-o voce melodiósá și dulce cá sunetulu unei flaute. „Cum poti tu vorbi asia la Giusepp'a t'a!”

Junele voi se respunda cu unu patosu tragicu, inse doctorulu crediëndu o ast'feliu de scena prea iritatóre pentru bolnav'a s'a, se puse la mijlocu. „Iubite dle Carlo, dîse elu oferindu-i unu tabacu, ai bunatate sî recugeta, cã ast'feliu de scene iriteza prea multu nervele domnişioarei in starea ei din presentu.“ Acest'a privi lungu la elu, indreptã notele catra dînsulu sî strigã cu-o vöce profunda sî cutremuratöre: „Cine esti tu vierme? Cine esti tu, cã te puni intre mine sî mãni'a mea?“

„Suntu doctorulu de medicina Lange,“ respunse acest'a inchidiëndu tabacher'a, sî te asigurã cã numele meu nu insëmna nici unu feliu de vierme. Eu suntu domnu sî stapãnu in acest'a casa cãtu este signor'a bolnava sî-ti dîcu cu binele, cautati de dr mu ori modulãza-ti presto assai alu d.-t'ale sî intrebuintiãza unu larghetto mai cuviintiosu.“

„O lasa-lu d-le doctoru,“ strigã bolnav'a spariata, lasa-lu, nu-lu otîeli! Elu este amiculu meu, Carlo nu mi-a face nimic'a reu, öre ce i-au spusu era sî ömenii rei despre mine.“

„Asiã! tu inca indrasnesci se-ti bati jocu de mine! Dara se scii, cã unu fulgeru a deschisu portile secretului teu sî a luminatu nöptea in care petrecëmu. Deci pentru ace'a lu trebuiamu se sciu ce ai fostu sî de unde ai venit? De ace'a 'mi astupai gur'a cu sarutarile t'ale indata ce te intreabamu despre vieti'a t'a! Of, nebunulu de mine, cã me lasãi farmecatu de-o vöce femeiesca sî nu cugetái, cã-i numai amögire sî minti'na! Numai cautarea barbatësca contiene potere sî adevëru. Ciel! Cum potui se me dau eu scosu de minte de amagirile unei tirfe!“

„O Carlo“, siopti bolnav'a, „cãndu ai sci cum 'mi sfasii inim'a cu cuvintele t'ale, cum me vatema teribilulu teu prepusu mai adũncu decãtu otîelulu neigasiului!“

„Asiã-i hulubitia“, strigã elu rîdiëndu grozavu, „cã amantii tei ar' trebui se fie chiori cã se-i poti portã mai bine de nasu? Parisianulu intr'adeveru cã au fostu unu fetioru voinicu, cã totu 'si aflã hulubiti'a s'a evlaviosa!“

„D.-le. acum'a-i pré multu“, strigã doctorulu sî apucã pre infuriatulu öspe de surtucu; „pe aice se mi te cari indata afara, cãci la dincontr'a voi chiemã servitorii cã se te spedeze.“

„Me ducu dejã, vierme, me ducu“, strigã elu sî impinse asiã de linu pre doctorulu de medicina, incãtu se tredí de-odata siediëndu förte möle intr'unu fauteuil; „dã me ducu Guiseppa spre a uu me mai intörce; remãni sauetösa s'au mai bine mori nefericita sî ascunde-ti rusinea in mormëntu, era in lumea ce'alalta ascundeti sufletulu la unu locu, unde se nu-lu intãlnescu de feliu. Fericirea vecinica asiã blastemã, dëca ar' trebui se-o impartu cu tine, pe tru-cã aici mi-ai tradatu amõrulu sî mi-ai amaritu vieti'a mea.“

Gesticulãndu puçinu cu notele strigã elu aceste sî ochiu-i selbaticu sî neastemperatu se umplu de lacrimi, privindu ultim'a-öra pre iubiti'a s'a sî suspinãndu greu iesi din casa.

„Opresce-lu, nu-lu lasã“ strigã cãntaret'ra, „aduceti'lu inapoi, cãci cu dînsulu se duce sî fericirea mea!“

„Ba de feliu, drag'a mea,“ respunse doctorulu Lange sculãndu-se din fauteuil; „scen'a acest'a nu mai trebue prourmata. Eu 'ti-voi prescrie medicamente liniscitöre, din care vei luã totu dupa döue öre döue linguri pline.“

Nefericit'a cadüu asiã de obosita pe perine, incãtu lesinã d'n nou.

Doctorulu chiemã copil'a intr'ajutoriu sî cãutã se reschieme bolnav'a la vietiã, sî pe cãndu i-i tienea la nasu esentiele re'avietöre incepü se certe copil'a.

Nu ti-am datu porunca, se nu deschidi usã nemenui; la ce ai lasatu se intre nebunulu acel'a, carele mai cã erã se-ti ucida bun'a domnişioara de a döu'a-öra?“

„N'am deschisu nimenui“, dîse camerier'a plãngãndu; pre dînsulu inse nu l'am potutu refusã; ea me trimise astadi chiar' de trei ori la dînsulu se-lu conjuru, cã se vie numai pre unu minutu; cu am trebuitu se-i spunu chiar', cã möre sî doresce a-lu mai vede inca odata inainte de mörte!“

„Asiã? Si cine-i acelu...“

Bolnav'a deschise ochii, ea priviã cãndu, la doctoru, cãndu la copila, privirile ei rataciãu cautãndu prin odaie. „Elu s'a dusu s'a dusu, pentru totu-de-a-un'a,“ siopti ea; of, iubite dle doctoru, mergi la Bolnau!“

„Dar' pentru D.-dîeu, ce vrei de la nefericitulu consilieriu de comerciu, elu e destulu de iritatu prin casulu d.-t'ale, incãtu jace in patu sî ce-ti pöte elu ajutã?“

„Of, m'am ingaimatu vorbindu,“ dîse ea, „mergi la capelmeistrulu celu streinu, elu se chiama Bolini sî loquesce in otelulu de Portugali'a.“

„Mi aducu aminte c'am mai auditu de elu,“ dîse doctorulu, „dar' ce se cautu la dînsulu?“

„Spune-i, cã voi u a-i marturisí töte, numai se mai vie odata, — ba nu, eu singura nu-i potu spune; d.-le doctoru, pöte d.-t'a — eu me incredu in d.-t'a, eu 'ti voi spune töte sî asiã-i cã apoi vei merge sî le vei istorisí nefericitulu?“

Vorbesce, totu ce potu face spre alinarea d.-t'ale, o facu cu placere.“

„Vino deci mãne deminëtia, cãci asta-di nu mai potu vorbi. Sanetate buna, d.-le doctoru de medicina; dar' unu cuvëntu inca; Babetta, dà d.-lui doctoru batist'a s'a!“

Copil'a deschise unu dulapasü sî dadü doctorului o batista de metasa galbena, carea respãndea prin odaie unu mirosu tare sî placutu.

„Batist'a nu-i a mea“ dîse elu, „te insîeli, eu portu batiste numai de pãnza.“

„Nu se pöte“ respunse copil'a; „noi am aflatu-o asta nöpte pe podele, a nöstra nu-i sî altulu n'au fostu pe aice decãtu numai d.-t'a.“

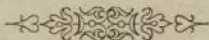
Doctorulu intëlní privirile cãntaret'iei atintite asupr'a-i in acceptare. „N'a potutu cadé batist'a

acést'a dela altulu cinev'a?" întrebà elu cu-o privire aspra.

„Aratati-mi-o respunse ea tulburata, la acést'a inca nu cugetasemu.“ Ea esaminà batist'a sî aflà la unu cornu unu nume cusutu; ea deveni palida sî tremurá. „Mi se pare, cà d-t'a cunosci batist'a sî persón'a care a perdutu-o,“ întrebà Lange, acést'a ar' poté duce la cev'a, nu se póte se-o iau cu mine? Se póte se facu întrebuintiãre?“

Guissepp'a se pareá cà se lupta cu sine; acú i dà batist'a, acú i-o trageá turburata sî cu sila inapoi. „Fie,“ dîse ea in fine; sî macaru de ar' veni teribilulu inca odata ar' nimeri de asta-data inca mai bine inim'a-mi ranita, eu o cutezu; ia-o d-le doctoru. Mâne vei primi deslusiri asupr'a batistei acesteia.“

(Va urmã.)

N'au fostu si nu voru fi!

Susu, susu in munte m'am urcatu
Sî cându pe vèrfu erám,
Unu doru nespusu m'a apucatu,
La tine me gândiam!

Alu floriloru alpinu mirosu
Suflareati mi-aminteá, —
Cá viersulu teu iubitu doiosu
Unu buciumu resuná.

Cólea de susu din ceriú, din rain,
Ascunsa dupa-unu noru,
Pareá cá tainicu me chiamái
La tine cá se sboru.

Cându insetám de-a te vedeá,
Cu tine cá se fiu,
De josu din vale me 'ngâná
Surisu-ti argintiu.

Erá o turma ce pasceá
Sî-unu mielusielu sglobiu
Din clopotielulu seu scoteá —
Celu sunetu argintiu.

Sí far' astemperu de-a mai stá
Din vèrfu m'am coboritu,
Se te revedu dorit'a mea
La tine am venitu.

Vedusem ceriulu, munti sî vai,
Alu deminetiei steá.
Dar' tainicu cá sî ochii tei
Nici ceriulu nu erá!

Sí dulce cá zimbirea t'a
Nici zorii d'aurii
De care culmea se 'nrosiá.
N'au iostu sî nu voru fi!

THEOCHAR ALEXI.

Prob'a de focu.

Comedia intr'unu actu

dupa A. KOTZEBUE de IRIN'A SONEA BOGDANU.

(Urmare.)

SCEN'A VI.

Wallfried, Clar'a.

Wallfrid (cu arcu sî sagéta): Domnedieu ve binecuvinteze buu'a mea dómna! Acést'a-i o deminétia frumósa.

Clar'a: D-ta víi dela vènatu, precumu vedu.

Wallfr.: A-séra a-ti doritu unu cocosiu de padure. Tóta nóptea am statu la pânda in dumbrava.

Clar'a: Acést'a a fostu a nópte recorósa.

Wallfr. Nu i-am sèmtitu recórea.

Clar'a. Nu te-ai temutu de lupi?

Wallfr.: Eu se me temu cându e vorb'a de dorintia vóstra?

Clar'a: Fostu-a norocósa vènatória?

Wallfr.: Servitoriulu a sî dusu préd'a la bucataria.

Clar'a: Primesce multiamit'a mea amical'a.

Wallfr. O! déca asiú fi in stare se facu mai multu! o de-asiu poté face multu pentru voi: — Sum asiá de seracu, inse marinimosu. Pentru voi bucurósu vènezu, calarescu, me urcu, inse acést'a fi-asiá de puçinu. Cându inimici, sî inca inimici potencie ar' incungiurá cetatiu'a vóstra, atunci ar' avé sermanulu Wallfried munc'a dorita. Inse inimici nu aveti — sî cumu a-ti sî poté avé?

Clar'a: Déca aibi asiá mare voia de lupta, pentru-ce nu íai crucea sî se mergi in tier'a sânt'a?

Wallfr.: Ah! Ace'a este departe — fórtè departe de voi!

Clar'a: Aici totu nu poti fi de-a-porurea. Esti inca june, trebuie se te incerci in lumea mare.

Wallfr. (tristu:) Placé-v'aru cându asiú merge?

Clar'a: Acést'a nu o afirmu, inse glori'a domniei t'ale 'mi jace la inima

Wallfr.: Ei bine sî eu cugetu câte odata. A sositu tempulu se esi sî tu odata in lume, se te invrednicesci de lovirea cavaleresca. In aceste momente apucu sabi'a inse dupa-ce o incingu, me sèmtiescu, cá sî cându mi-asiú fi incinsu peptulu — asiá me sèmtiescu de strènsu, sî nu me potu departá! — Sî apoi érași me cugetu: Ce ti va folosi de a-i face chiar' minuni, cine tí-le va resplati?

Clar'a: Cavalerulu Wenzel 'ti va dá recomandare la curtea din Vorms.

Wallfr.: Ei bine, cându va veni, 'lu voiu chiar' rogá de acést'a.

Clar'a: Elu a sositu dejá.

Wallfr. (grabnicu): Elu e aici? — (Nimicitu) Elu... e... dejá... aici?

Clar'a: In nóptea trecuta a sositu a-casa.

Wallfr.: L'ati sî vedutu dejá?

Clar'a: Inca nu, inse 'lu asceptu in totu momentulu.

Wallfr.: 'Lu asceptati? — Ah! firesce mirés'a trebue se ascepte pre mirele seu.

Clara: (suspinându) Da, ace'a trebue se-o faca.

Wallfr. Chiar' bine, cà am petrecutu nóptea in dumbrava, càci alt'cum nu a-ti fi avutu vênatulu cu care se tractati pre óspele binevenitu.

Clar'a: Wallfried!

Wallfr.: Inse unde amoralu aroméza mân-carea, acolo nu este lips'a de delicatése.

Clar'a: Wallfried! Fi cu minte. Pentru-ce 'mi adresezi vorbe atâtu de impungatórie? Meritatu-am eu acést'a dela domni'a-t'a?

Wallfr. Eu? Vorbe impungetórie? Bine-facatórei miele? Jubitei miele — (Elu se sparia sî adauga ingrigiatu cuvântulu sorori). O, iertatî-me, gratiósa dómna, déca am fostu nebuuu! Ah! Eu sum morbosu! Credetî-mi cà eu-su morbosu. Sân-gele-mi fierbinte viese se-mi sparga viuele! Eu nu sciu ce vorbescu.

Clar'a: Domni'a-t'a me spaimênti.

Wallfr.: A-ti fostu angerulu meu celu bunu. — Oh! Cine va fi de aici in ainteangerrulu meu bunu!

Clar'a: Vediù lacremi in ochii domniei t'ale.

Wallfr.: Focu este in ochii miei sî flacara in anim'a mea! Eu nerecunoscatoriulu am vatematu pre ace'a, pentru care a mori mi-ar' fi placere! Jertatî-me! (Se arunca la petiórele ei.)

Clar'a (Cu frica): Ei bine, te iertu.

Wallfr. Ve ceru indurare!

Clar'a. Redicate, te rogu! Usóru s'ar' poté se ne surprindia.

Wallfr. Intinde-ti mân'a dragalasia in semau de iertare.

Clar'a (o face): Este mân'a unei sorori.

Wallfr.: (O apésa cu focu pre anima sî buze) A bunei, frumósei, nobilei miele Clar'a!

Clar'a: Destulu! destulu!

Wallfr.: O, Dómne! Acum'a me lasa se moru! Acum'a in acestu momentu fericitu!

Clar'a (se desface de catra elu): Vine cavalerulu Wenzel.

Wallfr. (se scóla repede): Ha! — Elu-i: — Lui trebue se-i cedezu! — Mirelui! — O iadu in sufletulu meu! (Ese repede.)

Clar'a (cérca se se reculéga.)

SCEN'A VII.

Cavalerulu Wenzel, Clar'a, Gelasiu.

Clar'a (esindu-i inainte): Bine ai sositu domnule cavaleru!

Wenzel. In adeveru bine am venitu? Óre se me fia insielatu ochii miei? — Unu june jaceá la petiórele Vóstre.

Clar'a. Nu l'ati cunoscutu? A fostu Wallfried, fiulu adoptivu alu fericitului meu soçu.

Wenz.: La petiórele vóstre?

Clar'a: O eruptiune a recunoscintiei s'ale.

Wenz.: Voi a-ti intinsu mân'a.

Clar'a: Da.

Wenz.: Elu o sarutá cu intimitate.

Clar'a: Ei bine, asiá-i.

Wenz.: Recunósce, frumósa Clara, cà unu ast'felu de aspectu peatru unu mire dupa o lunga despartire, nu este imbucuratori.

Clar'a: Nu vréu se credu, cà a-ti venitu pentru a me torturá dejá in primul momentu cu zelotipi'a vóstra?

Wenzel: Apoi díeu, eu am venitu cu doru sî cu incredere. Inse acestu aspectu ar' fi potutu sguduí chiar' sî credint'ia unui sântu.

Clar'a. Ve dau cuvântulu de onóre, cà nemicu necuviintósu nu s'a întéplat.

Wenzel: Cuvântulu vostru?

Clar'a: Déca voiti a ve iucrede in cuvântulu meu, voi pune juramentu.

Wenzel: Juramentu?

Clar'a: Dara ce v'asiu poté dá alt'a?

Wenzel: Jertatî-me, frumósa Clara! Domni'a-t'a esci mirés'a mea. Onórea unui cavaleru sî faim'a unei femei suntu asiá de delicate, incátu o suflare le póte inveniná. Se punemu, cà cuvântulu, cà juramentulu d.-tale mi-ar' fi destulu (incetu). Fost'am eu singuru marotorulu acestui tablou ciudatu? Au nu au vediutu sî servitoriulu meu pre acelu strainu la petiórele vóstre?

Clar'a: Dóra ascepti, cá se me aperu sî fačia de servitoriulu vostru?

Wenzel: Pentru-ce nu? Chiar' sî vócea celui mai de josu din poporu o respectéza o femeia, careia i este sântu numele seu bunu. Sî socotesci, cà eu asiú poté suferi present'ia unui omu, carele pórtu cu sine cugetulu, cà onórea cavalerului seu este petata?

Clar'a: Déca me tífeneti nedémna a portá numele de soçi'a vóstra, dati-mi indereptu inelulu de credint'ia.

Wenzel: Acést'a cu alte cuvinte insemnéza, cà puçinu ve pasa chiar' de-a remâné nerectificata.

Clar'a: Domnediéulu meu! Ce asiú poté se mai facu? Cuvântulu de onóre sî juramântulu meu l'ati despretiuitu?

Wenzel: Orbesce crediéndu in nevinovati'a vóstra, ar' mai fi mijlóce de a o probá.

Clar'a: Care?

Wenz.: Moravurile nóstre, religiunea nóstra ve obliga a cercá aceste mijlóce.

Clar'a. Vorbiti mai lamuritu.

Wenz.: Cine nu va aruncá bucurosu manus'ia provocatória, pentru a aretá cu sabi'a s'a nevinovati'a vóstra?

Clar'a: Eu nu amu frate, éra a me increde unui strainu ar' insemná a ve intari suspitiunea.

Wenz.: Asiádara alegeti altu mijlocu.

Clar'a (dupa pauza ficsându-lu aspru): Prob'a de focu?

Wenz.: Voi a-ti esprimat-u-o.

Clar'a: O díceti seriosu?

Wenz.: O speru din partea vóstra.

Clar'a: Ei bine, fie.

Wenz.: Ve-ti prinde cu mân'a góla uau fieru rosfu in focu.

Clar'a: Eu me increda in Domnedíeu, care aréta nevinovatí'a. Din partea mea tramiteti baremi in totu gíurulu acest'a sí invitati toti cavalerii la acésta solemnitate.

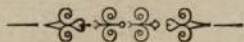
Wenzel: Potemu se incungíuramu ast'feliu de svonu. Destulu va fi déca me veti convinge in tacere. Cu tóte aceste ve mai diu tempu de cugetare.

Clar'a: Dechiaru, cà nu amu lipsa de a me mai cugetá.

Wenz. (aretându spre faurarie): Ve invoiti, cá aici se pregatésca unu fieru?

Clar'a: Iulata voi fi éra-si aici, dípa-ce 'mi voiú fi ceruta in rogatiúne scutulu lui Domnedíea. Dar' iasímnatu cavaliere: Mân'a nevate-mata nu-i mai multu a vóstra. (Ese.)

(Va urmá.)

DIVERSE.

Cronica. — Unu bunu parinte sufletescu.
Exeleatí'a S'a Inaltpreasfintítulu metropolitu Dr. Joanu Vancea é' a adusu la activulu nemuririi S'ale sí alu recunoscintíei credinciosíloru sei sí alu némului românescu o serie de nobile binefaceri: Dípa-ce abia au trecutu câteva luni decându a luatú iniciatív'a pentru formarea unui fondu de pensíune alu preotíloru deficiénti din archidieceasa, aflamu acum. cà Inaltpreasfintí'a S'a a mai daruitú dínt'r'alu seu pentru cladirea unui localu pe sém'a scólei de fetitíe din Blasíu 4700 fl. v. a., pentru arángiarea unui museu filologicu in Blasíu 2000 fl. sí pentru infiintierea unui fondu de pensíune pe sém'a profesoríloru dela institututele din Blasíu 3000 fl. Ast'feliu de fapte vorbescu destulu de elocuentu.

In amentirea lui Sim. Barnutiú s'au tíenutu in 14 l. c. la Bocsí'a-româna unu parastasu solemnú, la care au luatú parte unu numeru fórte mare de Români din tíenuturile mai de-aprópe. De-asupr'a mormentulu in care repauséza osamintele marelui defunctu se afla redicatu inca din anulu 1878 unu frumosu monumentu de marmore cu urmatórea inscriptiúne:

In partea de médiá nópte (de-supr'a Valturulu românu.)

„In memori'a lui Simeonu Barnutiú
n. 1808. 21 Iuniú † 1864. 16 Maiú.
Fii Selagíului.

In partea spre apusu:

Libertate, fratietate, egalitate, nationalitate.

In partea spre médiá-dí:

Blasíu 1848 1/13 Maiú.

In partea spre resaritu:

Poporulu românu tíene mînte de binefcçeri sí nedreptati.

Desvelirea bustuluí poetuluí Dimitrie Bolintineanu s'a indeplíntu in 7. l. c. n. in comun'a Bolintíuulu-din-Vale cu solemnitate démna de marele poetu. — In díu'a acést'a o mişcare neobícíunuta domniá in comunele imprejmuitóre Bolintíuulu-din-Vale. — Militarii sí scolaríi, autoritatíe civile, toti arendasii sí proprietarii se pregateáu se asiste la marea serbatóre a memoríei unui omú mare. — In adeveru, la órele 10 de demíntíu, in façfa curtíi besericeí unde se afla inmormentatu poetulu, érau ínsíruítu militarii compaúiei de la Donnesci cu comandantulu lorú capitánulu Tarnavítu, impresurati de-o multíme imensa a sateniloru din díferítele comune apropiate; sí in intrulu curtíi copíi sí copílitíe scóleloru totu a acelor'asi comune, in strae albe de serbatóre sí cu esíarpe ori brâe tricolore, ínsíruítu printre stâlpi ímbracati in ramuri de teiu sí stejáru. — Beseric'a érá numai verdétia; curtea o gradina, plina de lume, íntre care am remarcatu pe d-nele Baleano sí Luptevu, Raliánu, C. Bolintíneanu, Ionídu, Nígeru, Stoenescu sí alte multe; pe d-nii Baleanu, Catargi, Luptevu, Raliánu sí o multíme altíi alu carorú nume ne scípa, toti proprietari séu arendasi de prin prejuru sí díu Bucuresci.

Tínerímea universitara érá representata prin d-nii N. Demetrescu, C. Manolescu, — Iliescu sí Paulíanu, profesori. — Díarístic'a prin vechíulu sí emíneatulu díarístu Basarabescu. — Ministeríulu ínstructíuníi a fostu representatu prin d-lu Odobescu, membru alu academieí; sí administratí'a prin presídíntele comítetuluí júdetíeanu sí prin subprefectu, ínsoçitu de ajutoríulu sea. — Dupa desvelire, d-lu Demetrescu a rostítu unu díscursu in care a resumatu víetí'a sí operile lui Bolintíneanu; — D. Odobescu, a adusu omagíi marelui caracteru sí talentuluí poetuluí; é' d-lu Radulescu-Nígeru, in numele societíei *Tínerímea Româna*, a recítatu poesí'a ce urméza aici:

Cum spre sóre se ínaltí'a dragalasí'a cíocárlie
Círipíndu-i cántecu veselú de-admírarea cea mai vie,
Sí cum sórele-i trímite raze: zímbe te dívine,
De se pare ínsa-si déns'a cà ímprescáie lumíne;

Totu así'a sí noi spre tíne am grabítu a nóstre pasuri
Sí-alu teu chipu plínu de lumina í-lu marescu voíóse glasuri.
De pe fruntea-ti gándítóre, adápostu a mari ídei,
Scápára sí ne ímpresóra ale geniuluí scántei!

Pe o marmora eterna ai sculpatu cu maíestrie
Mári ídei sí mári princípíi pentru vécarí ce-or' se fie;
Le-ai sculpatu in mándre versuri, mái usóru de amentítu,
Sí 'ntr'alu muselorú graíu dílce, ce dreptu d'alta 'tí-a servítu.

Totu in marmora ne-apare chipulu teu pe care tríste
Suférínti, lasat'au semne de-adénci gánduri pesímísté
Dar' deceptí'a de ómeni ce te-a rosu atátu de multu
Nu-ti rapí sémtírea 'nalta: Patrí'a! sublímu-ti cultu!

Mare in a t'a piétia, mare 'n marmor'a cea rece
 Vei privi de-aci cum t'empulu si cum ómenii voru trece
 Ómeni noi, aceleasi patimi contr'a caroru ai luptatu,
 Ómeni vechi prin origina, nici-odata de 'odreptatu.

Si cu tóte acestea fost'au multe mari devotamente
 Ce-au remasu cá o poveste, ori uitate monumente:
 Eliazi, Balcesci si Negri, Ghic'a. Cuz'a, — toti eroi
 Ai maririi, ne-atárnarii, astadi unde sunteti voi?

Ce-a remasu in urm'a vóstra dintr'o opera marétia?
 Totu ce lasa o furtuna in pornirea-i indrasnétia:
 Sfarmaturi de legi si drepturi, patimi greu de infránatu,
 Si-ai Rencscerei resboinici nu acést'a au visatu!

Intre-acei Titani ai tíerei, cari facu unu cadru de-auru
 Epocii maririi nóstre, — unu adevératu tesauru
 De sémfiri si fapte 'nalte, nu de vorbe ce disparu
 Fost'a-i tu, *Bolintine*, nume astadi legendaru;

Legendariu printr'o vértute neschimbata cum o are
 Raru cându vine la potere, omulu micu séu omulu mare;
 Cà-c'í ajunsu alu tíerei sfetnicu, in t'empu bunu de pescuitu,
 Ai remasu, lasându poterea, totu seracu si totu cinstitu!

Secularisarea este strânsu legata de-alu tu nume...
 Rupt'a-i lantíulu de ispitate ce-ti puneá o 'ntréga lume.
 Totu-de-a-un'a susu cu fruntea, totu-de-a-un'a neschimbatu,
 De acc'a lumca nóstra asia lesne te-a uitatu.

Adi cu sgomotu fruntea 'si inaltia spice góle, vase góle,
 Si-ascernutulu loru de gloriu trectátore, este móle;
 Tu, cu fruntea 'mpovarata, sub idei si unu idealu,
 Tu, tí-ai scv'ersitu viétia, pe patu rece in spitalu.

Cá si 'n viétia, dupa mórté-ti, totu ace'a-si grea uitare:
 Lupte sterpe, vorbe sterpe, nepasare, nepasare.
 Er' murmémentu-ti o ruina si copii stricatori
 Se jucáu pe elu, de pretiu-i fára pretiu, nescintori.

Dar' junimea — vítoriulu, — 'si amintesce adi de tine:
 Ea te intielege astadi omu de geni, omu de bine.
 Déc'a-i fostu uitatu de acum'a nu vei mai aveá asti sorti:
 Glori'a, de cându e geníulu, sórc este alu celoru mortu!

Pe poetu si patriotulu, salutamu acum in tine,
 Chipu marétiu si pilda vie a jertfirii pentru bine,
 Mare in a t'a viétia, mare 'n marmor'a cea rece,
 Noi vomu trece, totu va trece, tu si glori'a-ti nu voru trece!

Apoi, totu d.-s'a in numele comitetulu in-
 credintiéndu bustulu d.-lui primariu Bolintineanu;
 serbarea se inchia in mijloculu entusiasmulu to-
 turoru. — La órele 12 a urmatu unu dejunu la
 d.-nulu Nigeru si Ioanidi, la Bolintinulu-din-Délu,
 la care a luatú parte toti asistentii si unde s'a
 redicatu cele mai entusiaste toasturi.

Bancnotele cele nóua de 1 fl. s'au pusu in
 circulatiune in 1/13 l. c. Acestea suntu cu multu
 mai mici cá celea de pâna acum. Colórea loru e
 albastra. Pe marginele hártiei suntu desemnate
 grupe de póme, struguri, pere etc. La drépt'a si
 la stâng'a textulu este desemnatu unu geni cu
 ramura de olivu; acestu geni pe laturea cu textu
 ungurescu e desemnatu siedéndu, ér' pe laturea
 cu textu germánu e desemnatu stándu in genunchi.

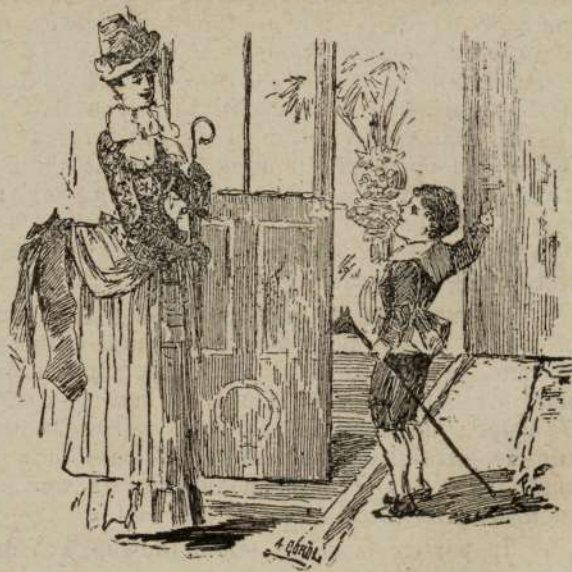
Notitie. — Regule pentru scaldá. Unu
 medicu publica urmatórele regule, cari trebuie se
 tíena cinev'a, cându vré se se scalde: Cându esti

prea iritatu nu te scaldá, de asemena cându ti-se
 face iute reu séu preste totu nu te afii bine. Dupa
 nopti nedumerite ori dupa incordari pré mari, nu
 te scaldá, mai înainte de a te fi odichnitu câteva
 óre. Déca ai mâncatu pré multu, ori déca ai beutu
 pré multu, nu te scaldá. Drumulu catra scaldá se-lu
 faci cu pasi moderati. Desbracata incetu, dar' intra
 iute in apa Déca se póte stái in apa cu capulu
 înainte, déca nu cufundati-lu numai decátu. In
 apa nu remáne multu, mai alesu déca esti si cá-
 slabutiú. Dupa scaldá fréca-ti corpulu, cá se póta
 circula sângele, imbracá-te fá iute si míscari mo-
 derate.

Mesuri contra asfcisiei din caldura. Asfcisia-
 tulu se pune josu la unu locu recórosu, i-se scotu
 hánele si i-se fréca tare spinarea si petiórele de-
 la gelunchi, cá se se provóce réntórcerea sânge-
 lui in periferie. — I se dá cu o lingua o beu-
 ture recórsa, cá limonada, séu in lips'a de lamai
 apa in care va fi pusu câteva picaturi de otietu,
 cu care se fréca puçinu si fruntea bolnavulu. —
 Déca nu va asudá i se va udá cafulu de repetite-
 ori cu apa rece.

Glume. Dum'a si macelaríulu. Unu mace-
 lariu micu si slabu de constructiune din Parisu, carui'a i
 placea se politisize, a convinitu odata in o libraria cu be-
 tránulu Drmas. Ia in mâna o carte si incepe a ceti cu
 versu inaltu o poesia: „Cine voiesce se domnéscá preste
 cei liberi, insu-si trebuie se fia liberu!“

— „Ce tíci la acést'a d.-le Dumas?“ intrebá in-
 dustriésulu cu multa campanire.
 — „E naródia, o naródia completa“ respunse Du-
 mas, deórece chiar' asia s'ar' poté dice: „Cine voiesce se
 taia boi grasi, trebuie cá mai antáia elu insusi se fia grasu.“

**Fiti cu reserva inaintea copíloru. — Prun-
 culu:** Da dracu unde-i?

Óspele: Ce felu de dracu?

Prunculu: Dapoi acel'a care te-a adusu pe dom-
 niat'a; cá de câte ori te vede mam'a veníndu la noi totu-
 de-a-un'a dice, cá: n'o si pe ast'a o aduce draculu.

Proprietariu, Redactoru respundietoriu si Editoru: NICOLAE F. NEGRUTIU.

Gherla Imprimari'a „Aurora“ p. A. Todoranu 1889.